

- 31 Ferdinand de Saussure: *Cours de linguistique générale*, 99.
 32 poetik II.2; 51.
 33 Todorov: "Poétique": Emile Benveniste: *Problèmes de linguistique générale*, 238 - 39 et passim; Genette: "Frontières du récit", *Communications* 8, især 159 ff.
 Peter Madsen: "Tristram Shandy" (Romanproblemer, 1968, især 154 - 56) forsøger i parentetisk notation en stratifisering af "de forskellige meddelelsesniveauer": LS ("LS" (TS (SB) L) "M") M. En sådan notation har flere ulemper: 1) kun de narrative registre figurerer, ikke "skriftlagene": 2) rekursiviteten kan ikke udvides "nedad", som jo lineært er blevet "midterst", idet parentesernes retning lukker hvert notat. Men notationen giver en god fornemmelse af niveauernes indeholden niveauer, embedding.
 34 Jvf. note 22. "Arkæologien" synes alene at gøre denne noematisk-ideale instans til sit emne, uden hensyn til nogen omgivende real økonomiskmetafysisk konfiguration.

Jørgen Mønster Pedersen

Skriftens tre-uenighed

Når Hjelmslev hævder (Omkring sprogteoriens grundlæggelse, p.54) at en text er delelig i "2 og kun 2 dele (...) nemlig *udtrykslinien* og *indholdslinien*", er det indlysende at det kun er sandt hvis man accepterer at et tegn ser sådan ud:

indhold	udtryk
---------	--------

I de senere år er man begyndt at hælde mod en ny opfattelse af tegnet, der ganske vist ikke adskiller sig væsentligt fra den hos Hjelmslev forekommende, og som ganske klart bygger på den, nemlig:

indhold	udtryk	udtryk
---------	--------	--------

Denne opfattelse af tegnet rammer i ganske særlig grad det skriftlige tegn, der grafisk ser sådan ud:

mening/tale (logos)//skrift

Hvis man overfører denne opfattelse til teksten, som jo netop er et skriftligt tegn, om end i en noget andet forstand hvad der dog ikke ødelægger parallellen, da materialiteten er den samme, får man følgende udkast til en generel tekstmodel (eneste sandsynlige undtagelse: lyrik):

myter/narration (logos)/skrift

Denne model lader til at rumme de ting der er væsentlige for en fyldestgørende behandling af en text, idet den både tager hensyn til det eventuelle narrative forløb og til sådanne skriftfænomener som metaforer fex. Grunden til at man søger dem adskilt er ganske klart den at der kan gives udtryk for forskellig valorisering i de to lag. I størstedelen af den romantiske litteratur fex. står helten som taber når narrationen er slut, dvs. at der er sket en euforisering af det modsatte univers i narrationen, mens helten i skriften får tildelt de gode egenskaber, altså står som euforiseret. Idet man så kan sige at det mest textnære, altså skriften, giver textens synspunkt, kommer romantikken til at stå som perioden, der viser de gode egenskabers undergang, netop på grund (både i konkret i overført forstand) af tegnets tredje del: myterne, eller om man vil: samfundsnormerne.

Til udfoldningen af denne textmodel kan man bruge Greimas' skema som det blev præsenteret i *poetik II.3*, dels på hvert af textens tre planer,

dels på teksten som helhed hvor så hvert plan kommer til at stå for en anbringelse af varen.

For bedre at belyse hvad jeg mener vil jeg prøve at give et eksempel: Les Cenci af Stendhal (findes bl.a. i en Livre-de-Poche udgave af Chroniques Italiennes. Hvortil eventuelle sideangivelser vil foregå).

1 For at følge modellen, vil jeg først gøre rede for myterne i kronikken. (Man må gøre sig klart at myterne delvis kan være expliciterede som her men også kan være implicit til stede, undertiden kan de ligefrem være den første sekvens i det narrative forløb.)

Myten, Stendhal bygger denne kronik på, er dels myten om Don Juan, dels dennes årsag: en religiøs myte, for Don Juan er virkningen af det hykleri som religionen har ført med sig. Vi har her faktisk at gøre med en myte i myten. Den inderste er den religiøse, som kan foldes således ud:

Askesen er den herskende af de to mulige retninger, når Don Juan-figuren optræder. Hans mål er at overtræde de love (moralske), der er. Kristendommen, som den anden retning her er kaldt, er i modsætning til askesen ved sin tolerance, sin frihed og lighed. En Don Juan-figur kunne altså således tænkes at komme til at stå som kristendommens bannerfører, men den Don Juan vi har med at gøre her, gør det i hvert fald ikke. "Il ne songeait aux autres hommes que pour marquer sa supériorité sur eux." (p.186) er et eksempel af mange der viser at François Cenci socialt set befinder sig i askese-universet, der altså bliver den samfundsnorm, som personer i narrationen skal forholde sig til.

2 Før jeg fortsætter, er det vist rimeligt at indskyde et resumé så læseren ikke er på helt bar bund:

Resumé:

François Cenci holder sin datter og sin kone indespærret på sit slot. Det er i og for sig slemt nok, men topmålet af hans grusomhed er, at han voldtager sin egen datter, tilmed for øjnene af sin kone. Der opstår naturligvis hos datteren, Beatrix, og hos konen, Lucrece, et ønske om at slippe fri for denne indespærring. Det kan kun ske ved at myrde François, og det lægger de så planer om. Ved venners hjælp får de lejet nogle folk til at myrde ham, når han kommer hjem fra en ridetur, men lejemorderne bliver varskoet for sent om François's komme, så de når ikke at skride til værks. Beatrix og Lucrece lejer derefter to mænd, de ken-

der, til at myrde ham; og de fastsætter en dag, men det viser sig at det er en helligdag, så forehavendet udskydes. Da den store dag oprinder, får François en dosis sovepulver, så han falder i søvn. De to lejemordere vil dog ikke myrde en sovende mand. Beatrix truer med at gøre det selv, og det får så de to mænd til at myrde François.

Men Guds retfærdighed tåler ikke at en sådan forbrydelse lades ustraffet. Derfor afsløres det ved hjælp af blodspor og andre små tilfældigheder at François er blevet myrdet. Gud indgiver ikke Beatrix og Lucrece den idé at flygte i sikkerhed. En ny morder sendes afsted for at myrde de to lejemordere, men den ene undslipper, dvs. han bliver fanget af politiet og tilstår alt. Beatrix og Lucrece arresteres. konfronteret med den skønne Beatrix trækker lejemorderen sin tilståelse tilbage og dør under tortur. Den tredje lejemorder arresteres og tilstår. Lucrece tortureres og tilstår. Beatrix tilstår også. På grund af røre i befolkningen og nogle advokaters forsvarstale tøver paven med at dømme dem til døden. Det der får ham til at beslutte sig, er beretningen om at en ung adelsmand har myrdet sin mor og derefter er flygtet. Paven mener derfor at han bør straffe Beatrix og Lucrece så meget desto strengere. Under et stort menneskeopbud henrettes så Beatrix og Lucrece.

Dette narrative forløb bygger forholdsvis tydeligt på myten om klassesamfundet, som jeg meget løst fik skitseret i 1. Vi ser her at askese-universet bliver truet og besejret af et Natur-univers (Natur fordi myten, samfundsnormen per definition er Kultur) der så til sidst bliver besejret af Kultur-universet. Varen der cirkulerer er tydeligvis magt, og på transformations-trinnet ser forløbet således ud:

$\frac{m(K), \bar{m}(N)}{m(K)}$	Kulturen har magten, Naturen er magtesløs
$\frac{\bar{m}(N)}{m(K), m(N)}$	Kulturen svækkes ved at der lægges planer mod den
$\frac{\bar{m}(N)}{m(K), m(N)}$	Naturen får magt i og med mordet begås
$\frac{m(K), m(N)}{m(N)}$	Naturen har nu magten og Kulturen er magtesløs
$\frac{\bar{m}(K)}{m(K), \bar{m}(N)}$	Naturen svækkes ved at mordet opklares
$\frac{\bar{m}(K)}{m(K), \bar{m}(N)}$	Kulturen genvinder sin magt ved at dømme Naturen
$\frac{m(K), \bar{m}(N)}{m(K), \bar{m}(N)}$	Alt er som det var til at begynde med.

2.1 En tolkning af det narrative plan vil gå ud på at de to universer kæmper hinanden. Det der vælter den første ligevægt er Beatrix' lyst til at frigøre sig for den undertrykkelse faderen påtvinger hende. Da det er lykkedes, væltes den nye ligevægt af: "La Justice de Dieu qui ne voulait pas qu'un parricide si atroce restât sans punition..." (p.202). Vi har altså en aktør, der kan føres direkte tilbage til myterne som de blev omtalt i 1.

Ved at historien ender som den gør bliver Kulturen euforiseret og Naturen dysforiseret.

3 Den tredje del af tegnet, skriften, har meget få egentlige signaler såsom metaforer som jeg omtalte i o. Derimod er der adjektiver, som jo også er skriftsignaler i hobetal. Aktørerne fra hvert univers får hæftet en masse værdiladede adjektiver på sig, der netop tillader os at afgøre den endelige valorisering. Natur-aktøren Beatrix karakteriseres således af "beauté", "admirable", "pauvre", "malheureuse"; Kulturaktøren François af "horrible", "exécré", "affreux", "monstre" etc. Vi har altså i skriften en tydelig euforisering af Naturen, der vinder over dysforiseringen i narrationen, og en dysforisering af Kulturen der vinder over euforiseringen i narrationen.

3.1 Med denne dysforisering af Kulturen sker der en dysforisering af askesen som omtalt i 1, og mere eller mindre explicit en tilsvarende euforisering af kristendommen som den tidligere er søgt difineret.

Et forsøg på at samle trådene til en koherent tolkning vil da gå ud på at det gode: klasseløshed, tolerance, frihed, er behersket af det onde: klas-sedeling, ufrihed, egoisme. Religionen som politisk magtfaktor står på klas-sesamfundets side, mens den kristne religion, kristendommens ideer, står på klasseløshedens side.

Her går det galt for omvæltningen af klassesamfundet, revolutionen, fordi den søges gennemført af et enkeltindivid, som de magthavende kan dømme ved en domstol under dække af at det er en almindelig strafferetssag ved at henføre til den unge adelsmand, der myrdede sin mor for at få penge. (En sådan kamoufleret politisk proces kan findes mange steder hos Stendhal, således i La Duchesse de Palliano og i Rødt og Sort; desuden er det svært at lade være med at tænke på Sofiegården.)

Men at individet intet magter overfor Kulturen, lader til at indses af Beatrix (ligesom af Julien Sorel) da hun umiddelbart før henrettelsen tilsyneladende føler trang til at solidariser sig med den menneskemasse, der er mødt op for at overvære henrettelsen, af sympati for Beatrix. "La signora Beatrix considérait qu'il n'était pas convenable de paraître sur l'échafaud, aux yeux de tout le peuple, avec les riches habillements qu'elles [Beatrix og moderen] portaient." (p.212). Og dog er det jo netop ikke Beatrix der solidariserer sig men den skrivende person, ham der ved hjælp af tegnet søger en kommunikation med andre, i strid med den myte der ligger til grund for denne kronik.

4 Målet med denne textteori er at søge at få myterne expliciteret. Så kan vi nemlig lettere gøre os fri for dem.

DEBAT

Litteraturvidenskabens teoretiske problematik synes for tiden tyngt af en dobbelt dødvægt: på den ene side en transcendental realisme, eller "historisme", på den anden side en transcendental formalisme, eller "strukkturalisme". Kun en dialektisering indfattende såvel "formale" som "reale" aspekter vil give dem den mening de har i en dialektisk virkelighed, som hverken udelukker "formalitet" eller "realitet". Men hvordan, på hvilke og hvis betingelser? Jørgen Egebak har redigeret følgende diskussion og skrevet dens oplæg:

Jørgen Egebak

"Historisme" og "strukkturalisme"

Denne artikel skal medvirke til at rejse diskussion om mulighederne for at udvikle en historisk litteraturforskning. Ved en sådan forstår jeg i denne forbindelse en beskrivelse af tilstande og forandringer i det litterære materiale, hvor faktorer af såvel litterær som i gængs forstand ekstra-litterær art er taget i betragtning når de kan vises at have væsentlig betydning. Altså ikke nødvendigvis en forskning der retter sig mod fremstilling af en nationallitteraturs hele udvikling, men på den anden side en forskning der kan beskæftige sig med en enkelt tekst i relation til dens kontekst og situation. Beskrivelsen skal desuden være acceptabel ud fra begreber om humanistisk videnskabelighed som jeg vil antyde senere.

Rimeligvis må det først undersøges, hvilke muligheder den eksisterende litteraturvidenskab giver, et formål der hverken kan eller skal opfyldes tilfredsstillende i den følgende fremstilling; men det er efter hensigten at der lægges mere vægt på den aktuelle situation end på evt. mere præcise fremtidsperspektiver. Om de to i titlen angivne orienteringer hævder jeg for det første at de eksisterer og er væsentlige både i det lokale og det internationale miljø og dernæst at et samarbejde med historisk sigte mellem dem er muligt, en påstand som støtter sig til en opfattelse af hvad der er fælles erkendelsesmæssige vilkår.

I DEN POLEMISKE SITUATION

De respektive parter kendetegnes udadtil bl.a. ved deres forestillinger om hinanden. Historisk orienterede frakendes ret til betegnelsen "videnskab", mens strukturalister får heftet skældsordet "gold teori" på sig. Heri ligger to berettigede krav: den litterære beskrivelse skal være adækvat, og den skal være så præcis som formålstjenligt og muligt. Imidlertid er de negativt følelsesladede ord udtryk for en snæverhed i anskuelsen, som man ganske vist til dels kan betragte som et følgefænomen til den koncentrerede opmærksomhed videnskabelig udvikling lægger beslag på, men som på længere sigt er risikabel fordi den kan hæmme udviklingen af nye videnskabelige områder.